

Regionalismul după regionalizare: identități regionale, spațiu politic și mobilizare politică în Galicia, Bretagne și Țara Galilor*

FRANS SCHRUIVER

În decursul ultimelor decenii aproape toate statele din Europa de Vest au introdus regiunile administrative sau politice încât în momentul de față doar Luxemburgul nu deține nici o formă de guvernare regională. „Valul” regionalizării a avut loc în aproximativ același timp cu apariția nivelului european ca un nivel mai matur de administrare și de politică, alături de cel al statului. Se pot găsi multe explicații pentru procesul actual de regionalizare, de la urbanizare și eficiența furnizării serviciilor publice (Benett, 1989), la motivațiile ideologice legate de democratizare sau interesele împărțite ale actorilor politici de la centru sau periferie (Sharpe, 1993), pînă la influența globalizării (Ohmae, 1996) și integrarea europeană (Bullmann, 1997), sau pur și simplu pentru că acesta ar fi modul actual de guvernare (Loughlin și Peters, 1997:42). Oricare ar fi explicația sau argumentația, ori de cîte ori un proiect regionalist este legat în vreun fel de un conflict între regionalism și unitatea națională¹, el tinde să fie chestiunea care domină dezbaterile publice și politice. În acest caz, promisiunile că autonomia regională va pune capăt regionalismului și separatismului sînt cuplate cu avertismentele sau speranțele că aceasta doar va împinge țara pe „panta lunecoasă” a fragmentării statului și va periclita unitatea națională. Poate că în mod surprinzător, au existat asemenea dezbateri încinse și polarizate în state care altminteri au abordări foarte diferite în ce privește identitățile regionale, pluralitatea culturală și autonomia subnațională, precum Spania, Franța și Marea Britanie. Regionalizarea post-franchistă

* O versiune anterioară a acestui studiu a fost prezentată la preconferența Grupului pentru Geografie Politică, la Universitatea din Colorado, Boulder, aprilie 3-5, 2005.

a Spaniei, descentralizarea lui François Mitterand și devoluția lui Tony Blair au generat toate dispute zgomotoase foarte asemănătoare.

Numeroase studii prezintă autonomia regională ca pe o cale atractivă de rezolvare a conflictelor etnoteritoriale (de pildă, Gurr, 1994; Lapidot, 1997; McGarry și O'Leary, 1993). În argumentația lui Bogdanor (1999), recunoașterea și instituționalizarea „trăsăturilor distinctive ale părților separate” (p.194) ale unei țări pot diminua sprijinul pentru independența deplină, de fapt consolidând astfel statul. Se consideră că satisfacția generală față de autonomia obținută, o loialitate crescută față de stat ca urmare a relațiilor oficiale concrete dintre stat și regiune și o divizare în cadrul mișcărilor regionaliste contribuie la izolarea extremiștilor și la consolidarea poziției regiunilor ca părți integrante ale statului existent (Bogdanor, 1999). Alte voci au afirmat că trasarea granițelor și crearea de instituții politice și administrative nu numai că va împăca revendicările regionaliste, ci va stimula totodată conștiința caracterului regional distinct și va contribui la legitimarea mișcărilor autonomiste (Giordano, 2000; Keating, 1998:80; Roessingh, 1996).

Ideea caracterului regional distinct sau existența unei identități colective, legate de expresia politică a intereselor regionale este crucială pentru apariția unei mișcări regionaliste (Máiz, 2003; Schrijver, 2004). Este necesară combinarea construirii și menținerii unei comunități mentale regionale cu politizarea și mobilizarea membrilor săi (Van der Wusten și Knippenberg, 2001). Kaplan (1999) remarcă faptul că identitatea națională „se situează într-o ierarhie de identități cu bază geografică care coexistă cu ea și se află uneori în competiție cu ea”. Mai mult de atât, „identitatea națională a apărut ca cea mai semnificativă” dintre numeroasele trepte identitare de la „comunitatea globală” pînă la individ (p.31). Regionalismul semnalează prezența acestor identități aflate în concurență. Regionalizarea ca răspuns la un proiect politic regionalist marchează sfârșitul unui episod al politicii regionaliste (Van der Wusten și Knippenberg, 2001), însă în același timp stabilește condițiile instituționale pentru următorul ciclu politic. Prima parte a studiului de față examinează construirea unei identități regionale ca o precondiție a regionalismului de după regionalizare. Cea de a doua parte descrie modurile în care introducerea regionalizării schimbă oportunitățile politice de mobilizare a sprijinului și de politizare a identităților regionale.

Studiul de față prezintă o comparație a trei regiuni din trei state în care au fost introduse guvernările regionale: Galicia în Spania, Bretagne în Franța și Țara Galilor în Marea Britanie². Regionalizarea nu este realizată în același fel și cu aceleași motivații în fiecare caz, iar acest lucru poate fi legat de diferențele durabile dintre contextele politice din diferite state sau diferențele dintre diferite tradiții statale (Loughlin și Peters, 1997). În Franța regionalizarea a fost realizată la începutul anilor '80, motivată fiind în principal prin argumente funcționale, tehnocrate, într-o manieră standardizată și ierarhică, în care toate regiunile au

obținut aceleași puteri, ca parte a unei structuri cu mai multe nivele teritoriale de administrare și cu ideea republicii unice și indivizibile ca fundal, limitându-se astfel nivelul de autonomie și ignorându-se cât de mult posibil revendicările teritoriale întemeiate pe specificitatea culturală sau istorică. În Spania, în acord cu „tradiția de stat germanică” (Loughlin și Peters, 1997), regionalizarea a fost o parte din tranziția spre democrație după regimul autoritarist și a produs o structură (cvasi)federală. Autonomia regională a fost introdusă la începutul anilor '80, după regimul lui Franco, și întrucât centralizarea și opresiunea culturilor regionale era asociată cu franchismul, s-a acordat multă atenție cererilor regiunilor, precum Țara Bascilor și Catalonia, fapt ce a avut ca rezultat o structură asimetrică cu statut special pentru cele trei regiuni recunoscute ca „naționalități istorice”: Țara Bascilor, Catalonia și Galicia. În Regatul Unit regionalizarea a fost realizată printr-o abordare pragmatică, de la caz la caz, cu o mare toleranță față de anomaliile administrative și pluralismul cultural. Drept urmare, nivelele de autonomie au fost în mare măsură hotărâte în funcție de revendicările publice și au rezultat într-o structură profund asimetrică, cu un parlament cu puteri legislative primare în Scoția, o adunare cu puteri legislative secundare și consilii care nu sînt alese, ale administrației deconcentrate, în regiunile engleze.

La baza alegerii celor trei regiuni pentru comparație a stat o serie de asemănări existente între ele înainte de regionalizare: Galicia, Bretagne și Țara Galilor sînt regiuni cu un caracter cultural și istoric distinct recunoscut și au avut anterior regionalizării (mici) mișcări regionaliste și organizații culturale regionale, centrate în principal pe limbile regionale, galiciana, bretona și gallo, și respectiv, galeza. Ele au obținut într-adevăr o formă de autonomie regională, iar revendicările regionaliste din acele regiuni au constituit un motiv în acest sens, cu toate că regionalizarea statului a fost mult mai mult o reacție la conflictele din alte zone (Țara Bascilor, Catalonia, Corsica, Scoția, Irlanda de Nord). Ele se aseamănă și într-o serie de alte moduri: sînt de mărimi asemănătoare (atît în termeni demografici, cît și geografici), sînt regiuni relativ sărace în țările lor și sînt localizate periferic.

Identitatea și identificarea regională

Termenul de identitate regională se poate referi la identitatea unei zone sau a unui grup de oameni, ca termenul de națiune, dar și la identitatea sau identitățile indivizilor care aparțin unui astfel de grup sau sînt legați de acea zonă. Deoarece termenul de identitate este perceput uneori static, în vreme ce identitățile respective pot fi schimbătoare și se pot suprapune parțial cu alte identități, termenul de identitate regională lasă o mulțime de lucruri de explicat. În această privință, Paasi (1986, 1996) face o distincție între conștiința regională a locuitorilor și identitatea unei regiuni. Recurgînd la termenul de conștiință regională, atenția se concentrează asupra practicilor indivizilor, asupra identificării cu o regiune ca ceva care se

poate schimba în timp și care poate coincide cu identificarea cu alte grupuri sau locuri. Întrucât regionalismul contestă puterea politică a statului și omogenitatea culturală a statului-națiune, este în mod special utilă examinarea coexistenței identificării regionale și naționale. Bretagne, Galicia și Țara Galilor sînt regiuni în care majoritatea locuitorilor se identifică cu regiunea lor, după cum se identifică și cu statul. Doar în Țara Galilor există un procent considerabil care se consideră galezi și cîtuși de puțin britanici, în schimb în Bretagne această categorie este aproape inexistentă.

Tabelul 1.

Identificarea cu regiunea și cu statul a locuitorilor celor trei regiuni

Galicia	Bretagne Țara Galilor	
	2001	2003
2002		
Regională*, nu națională**	7 2	21
Mai mult regională decît națională	2 5	15 27
În aceeași măsură regională și națională	5 8	57 29
Mai mult națională decît regională	4	17 8
Numai națională	5	8 9
Alta/Nu răspunde	1	2 6
Total	100	100 100
N	606	1007 988

Surse: Centro de Investigaciones Sociológicas, 2002, Cole, 2004a, Jones et al, 2004

* Galiciană, bretonă, galeză

** Spaniolă, franceză, britanică

Însă s-au schimbat oare conștiința regională și cea națională după regionalizarea administrativă? Potrivit acestor sondaje, care au fost efectuate în mai multe rînduri după regionalizare (vezi anexele), răspunsul este că nu s-au schimbat mult, cel puțin nu în situația în care pui oamenii să aleagă între o regiune, o națiune sau amîndouă. În Galicia și Țara Galilor nu s-a înregistrat o creștere semnificativă în proporția celor care se identifică drept galicieni sau galezi, fie în combinație cu o identitate spaniolă sau britanică, fie că nu. Ar trebui remarcat că majoritatea oamenilor se considerau mai de demult drept galezi sau galicieni, însă nu a existat un curent înspre o identificare mai puternică sau mai exclusiv galiciană sau galeză. Pe de altă parte, nu a avut loc nici o întărire a identificării cu statul; oamenii din regiunile respective care nu se considerau deloc spanioli sau britanici înainte, nu au fost stimulați să o facă nici după ce statul a fost dispus să acorde regiunii lor o formă de autonomie în cadrul statului. Numai în Bretagne, cu o întrebare formulată diferit, a devenit atașamentul față de regiune mai important,

cu toate că nu în detrimentul națiunii, ci în cel al municipalității. Proeminența Franței ca sursă de identificare a fost arătată în tabelul 1. Așadar, gradul de identificare al locuitorilor acelor regiuni cu regiunile respective și/sau cu statul nu s-a schimbat după regionalizare, însă aceasta nu înseamnă că identitatea lor regională colectivă nu s-a schimbat.

Nu doar identificarea individuală a oamenilor se poate schimba, cu toate că, după cum am arătat mai sus, ea poate foarte bine fi destul de stabilă în vreme ce contextele instituționale se schimbă; identitatea unei regiuni ca zonă sau identitatea de grup a unei comunități regionale poate la fel de bine să se schimbe. Paasi (1986, 2002) distinge trei procese simultane prin care „iau naștere” regiunile: emergența unei forme teritoriale, o formă simbolică și o formă instituțională. Regiunile Bretagne, Galicia și Țara Galilor existau deja în diferite feluri înainte ca ele să devină regiuni administrative, însă aceste trei procese pot constitui totuși bune indici pentru studierea schimbărilor în regiunile deja existente. Pe măsură ce granițele unei regiuni administrative sînt fixate (deși nu neapărat fără a fi contestate), chiar dacă forma teritorială a altor regiuni poate fi vagă, este probabil ca regionalizarea administrativă să afecteze forma teritorială a acelor regiuni. Granițele alese pentru regiunea administrativă pot include zone care nu sînt parte a regiunii în alte contexte sau părți ale teritoriului regiunii – așa cum fusese el perceput în mod obișnuit înainte – pot fi excluse din teritoriul administrativ al regiunii.

Doar în una din cele trei regiuni sînt contestate granițele regiunii administrative. Bretagnia administrativă nu include departamentul Loire-Atlantique din jurul orașului Nantes, care fusese înainte parte a ducatului și provinciei istorice Bretagne, și care continuă să fie considerat și astăzi parte a Bretagne în toate contextele, cu excepția celui administrativ. Aceasta nu e o reflectare a unei opțiuni ideologice de a fărîmița teritoriile regiunilor rebele, ci a unei abordări funcționaliste ce și-a propus regiuni de mărime similare, care să pivoteze în jurul centrelor urbane (Rennes și Brest, Nantes și Angers). În mod contrar așteptărilor, cu funcționarea de-a lungul a aproape 20 de ani a regiunii administrative fără Loire-Atlantique, noua formă teritorială nu a fost acceptată la un nivel mai general. Sondajele de opinie indică o preferință majoritară persistentă pentru „reunificarea” în cadrul Bretagne-iei administrative a departamentului Loire-Atlantique³, și aceasta a rămas un subiect major de campanie al mișcărilor regionaliste bretone.

În Țara Galilor și Galicia teritoriile administrative au coincis cu ceea ce erau deja considerate în cea mai mare parte granițele istorice, iar teritoriile regionale sînt necontestate și larg recunoscute. Aceasta nu înseamnă că forma teritorială a acelor regiuni nu s-a schimbat după regionalizare dacă luăm în seamă divizările teritoriale interne. În Țara Galilor există o distincție clară între nord-vestul rural, vorbitor de galeză, și sud-estul industrial, relativ „anglicizat”. Cu toate că nu a afectat în nici un fel dezbaterile referitoare la granițele exterioare ale Țării Galilor,

zona de nord-vest era considerată în multiple feluri „mai galeză” decât sud-estul. Chiar dacă acest lucru continuă să fie valabil și azi într-o anumită măsură, regionalizarea a confirmat „galezitatea” altor zone din Țara Galilor, cu o concentrare a tuturor partidelor politice asupra ambelor părți ale regiunii, cu inscripționarea bilingvă a tăblițelor indicatoare în întreaga Țară a Galilor - indiferent că vorbește cineva galeza sau nu, și cu acceptarea generală a orașului Cardiff, din sud, drept capitala regiunii. În Bretagne există o divizare internă similară, cu o zonă de vest unde se vorbește bretona în mod tradițional și care este considerată „mai bretonă” decât partea estică. Galicia, ca majoritatea regiunilor, are diferențe interne – urban vs.rural, muntos vs. de coastă etc. – însă nici o parte a sa nu este socotită mai galiciană decât celelalte. Limba regională nu are leagăne istorice sau contemporane, după cum nu au nici partidele regionale.

Deși Bretagne, Galicia și Țara Galilor purtau aceste nume și înainte de regionalizare, ele au totodată o denumire diferită în limba lor regională. „Breizh”, „Galiza” și „Cymru” nu sînt folosite doar ca traduceri în paralel cu alte nume, ci poartă semnificații specifice ca simboluri teritoriale. Cu siguranță, într-un context lingvistic francez, spaniol sau englez folosirea acestor nume accentuează caracterul regional distinct, aceasta fiind cauza pentru care ele sînt folosite de către mișcările regionaliste. Dintre noile autorități regionale create prin regionalizare, numai cea galeză folosește și „Cymru” și „Wales”, în respectul strict al bilingvismului oficial adoptat. De pildă, Adunarea Galeză are două site-uri web: www.wales.gov.uk și www.cymru.gov.uk. În general, Adunarea Galeză a adoptat simbolurile existente anterior ale Țării Galilor, precum drapelul, imnul și sfîntul care patronează regiunea, și le-a folosit în noul său discurs. Același lucru s-a întîmplat și în Galicia, unde publicațiile și manifestările au fost dichisite încă de la început cu drapelul, imnul sau blazonul Galiciei istorice. Astfel, se creează o continuitate istorică între regiunea autonomă actuală și predecesorii din trecut. Unele din aceste simboluri teritoriale, precum imnul, drapelul, sau, în cazul Țării Galilor, o echipă galeză de rugbi și una de fotbal sînt prezentate uneori nu numai alături de simboluri ale statului, ci coexistînd pe picior de egalitate cu ele și cu imnurile, drapelele etc. ale altor națiuni, și, ca atare, în potențial conflict cu ele. Un exemplu al acestui rol al simbolurilor regionale apărute după regionalizare este cel al vizitelor în străinătate ale șefilor de guverne regionale. Cînd președintele guvernului breton, galician sau galez vizitează un alt stat, sînt intonate imnurile respective și, de pildă, drapelul galician flutură alături de cel al Argentinei, regiunea obținînd un statut asemănător statutului oricărui alt stat.

Cu toate că noua administrație regională în sine constituie o instituție majoră în construirea unei identități regionale, am ales alte două tipuri de instituții pentru a examina evoluția „configurației instituționale” a regiunilor după regionalizare: mass media și limba (regională), ambele de relevanță deosebită pentru politica

regionalistă. Toate cele trei regiuni au ziare regionale, iar în Bretagne și Galicia ele sînt (de departe) cele mai populare ziare. În Țara Galilor predomină ziarul englez, mai cu seamă tabloidele. Ziarele regionale prezintă evident știrile regionale, însă acoperirea regională diferă și e aleatorie. Ziarele se pot concentra asupra prezentării evenimentelor care se întîmplă într-un anumit loc, însă pot prezenta de asemenea relatări generale, cu o punere în lumină a dimensiunii lor regionale. Cînd statisticile generale sînt prezentate doar pentru regiune sau prognoza meteo apelează la o hartă a regiunii, în locul statului ori al unui alt teritoriu, aceasta sporește sentimentul unei identități regionale. Regionalizarea a oferit oportunități presei regionale să prezinte știri politice și referitoare la strategii politice cu o dimensiune regională, iar în Galicia și Țara Galilor au făcut acest lucru din ce în ce mai mult. În aceste regiuni a avut loc, după regionalizare, o creștere a punerii în lumină a dimensiunii galeze sau galiciene a anumitor evenimente, care nu sînt uneori legate direct de regiunea respectivă, precum extinderea UE sau războiul din Irak. De asemenea, apariția unei noi media regionale a fost direct legată de regionalizare. Înființarea în Țara Galilor a unei Adunări regionale a dat ideea unor (două) tabloide britanice să introducă ediții galeze, după cum existau deja în Scoția (deși concentrate mai mult pe sport și viața mondenă galeză decît pe politică). În Galicia guvernarea regională însăși s-a implicat în înființarea și finanțarea unui post de televiziune regional. În Bretagne regionalizarea a schimbat peisajul media mult mai puțin. Ziarele regionale existente s-au concentrat mai mult asupra altor teritorii, mai mici (departamente) sau mai mari (Grand Ouest) decît Bretagne, iar acest lucru nu s-a schimbat după regionalizare. Așa că în realitate nu a existat nici un ziar breton care să se folosească de noul context al știrilor după regionalizare. Forma de regionalizare din Franța a jucat și ea un rol, departamentele păstrîndu-și puterile, iar regiunile rămînînd mai mult o entitate administrativă decît una politică.

Întrucît strategia politică lingvistică regională este în cea mai mare măsură un domeniu transferat (parțial) regiunilor, regionalizarea poate avea un impact semnificativ asupra limbii regionale. Situația socio-lingvistică din Galicia diferă de cea din Bretagne și din Țara Galilor. În Galicia aproape toată lumea vorbește galiciana – în jur de 90% din populație, iar numărul celor care o înțeleg este încă și mai mare. Deoarece este considerată simbol regional, dar și din cauză că opresiunea limbilor regionale rămîne strîns asociată cu regimul lui Franco, impulsivitatea limbii regionale a devenit normă în politica regională. În educație, guvernările regionale au introdus galiciana ca obiect de studiu obligatoriu și posibilitatea de a o folosi ca limbă maternă pentru predarea celorlalte materii. Administrația regională însăși a adoptat galiciana ca prima sa limbă de lucru, în dezbaterile sale, dar și în comunicarea cu cetățenii. Deoarece virtual toată lumea știe vorbi și poate înțelege galiciana, nu a existat prea mare rezistență față de

aceste politici. Ele au schimbat totuși statutul social al galicienei, a cărei folosire tinsese anterior să se restrângă la familie și la alte folosințe neoficiale, însă care de la regionalizare încoace a devenit și limbă oficială.

În Țara Galilor și Bretagne limba regională este vorbită mult mai puțin, însă există totuși din anii '80 o politică lingvistică în Țara Galilor care are ca țintă bilingvismul. Majoritatea măsurilor – precum înființarea unui post de televiziune în limba regională, statutul co-oficial al galezei, obligativitatea acesteia ca obiect de studiu în școli – antedatează regionalizarea, însă guvernarea regională a continuat în mod cert această abordare. Adunarea Galeză funcționează oficial în două limbi, cu traducerea în direct a dezbaterilor și cu toate publicațiile redactate în două limbi, însă în practică engleza este predominantă. De asemenea, există o considerabilă opoziție populară, nu împotriva ideii păstrării limbii regionale, ci împotriva obligativității acesteia ca obiect de studiu în școli și a acordării de prioritate la angajare vorbitorilor de galeză (Cole și Williams, 2004). În Bretagne, posibilitatea pentru consiliul regional să urmărească o politică lingvistică bretonă este restrânsă de constituția franceză, care stipulează că franceza este unica limbă a serviciilor publice. Consiliul regional a adoptat o atitudine pozitivă față de limba bretonă, însă mai cu seamă ca moștenire regională, neîncercând să promoveze o administrație sau educație regională bilingvă⁴. Cu toate că, întocmai ca în Țara Galilor, ideea bretonă ca simbol regional și moștenire demnă de protecție este larg împărtășită, există tot atât de multă opoziție față de politicile care ar trece dincolo de facilitarea folosirii bretonă de cei care doresc să o facă.

Politica regionalistă

Nici dezvoltarea identității unei regiuni, nici rolul pe care îl joacă regiunea în identificarea indivizilor cu diverse teritorii nu se traduce direct în voturi pentru mișcările regionaliste ori în legitimitatea unui aranjament de autonomie teritorială. Întrebările în legătură cu nivelul de autonomie dorit reflectă legitimitatea puterilor deja transferate regiunilor precum și sprijinul publicului pentru propunerile regionaliste (sau centraliste), (vezi tabelul 2). În toate cele trei regiuni avute în vedere aici există un sprijin masiv pentru o formă sau alta de autonomie regională, ceea ce nu a fost întotdeauna cazul în trecut; în Țara Galilor, de pildă, 49,9% din cei care au votat s-au exprimat împotriva devoluției la referendumul din 1997. În nici una din aceste regiuni regionalizarea nu a provocat un sprijin larg sau crescut pentru independența totală. Independența este în mod clar mai populară în Țara Galilor decât în celelalte regiuni, însă sprijinul pentru independență nu a crescut după regionalizare, după cum nici nu a scăzut. Totuși, în toate cele trei regiuni există sprijinul majorității pentru acordarea mai multor puteri regiunii, însă în Bretagne acest sprijin abia este majoritar. În Țara Galilor și Galicia s-a înregistrat în mod clar o creștere a sprijinului pentru mai multă autonomie și în același timp

o scădere a sprijinului pentru centralizare. Aceasta din urmă înseamnă o acceptare mai generală a autonomiei regionale, așa cum a fost introdusă, și o legitimitate crescută a guvernului și adunării regionale. Faptul că în ambele regiuni s-au organizat referendumuri pentru a decide dacă să se introducă sau nu autonomia regională se poate să fi susținut legitimitatea instituțiilor regionale. În același timp, intensificarea revendicării unor aranjamente de autonomie cu o bătaie mai lungă, precum federalizarea sau un parlament legislativ, arată faptul că satisfacția față de autonomia regională acordată a scăzut în realitate în timp, cel puțin în Galicia și Țara Galilor. Datele sondajelor efectuate în Bretagne nu lasă loc nici unei concluzii de creștere a sprijinului pentru regionalizare, însă nu există nici un semn de scădere a acestuia. Așadar, în vreme ce regionalizarea nu a schimbat sprijinul popular pentru independență, ea nu a „satisfăcut” cererile de mai multă autonomie, dimpotrivă, în Galicia și în Țara Galilor aceste revendicări au devenit mai populare după regionalizare.

Tabelul 2.

Preferințele pentru organizarea statului, în procente

	Galicia Bretagne Țara Galilor		
	2002	2001	2003
Stat centralizat	7	2	20
Regiunile autonome			
în forma lor prezentă	53	44	25
Autonomie regională extinsă	27	46	36
Independență*	3	-	13
NA	10	9	5
Total	100	100	100
N	606	1007	988

Sursă: Centro Investigaciones Sociológicas, 2002, Cole 2004, Jones et al., 2004.

*Această categorie a fost diferit formulată în fiecare regiune: în Galicia – ca „drept la independență”, care a produs un rezultat foarte asemănător celui obținut la chestionarea directă a oamenilor dacă sînt în favoarea independenței totale a Galiciei. În Bretagne, ea a fost formulată „Bretagne ar trebui să fie autonomă”, ceea ce nu este același lucru cu independența. În Țara Galilor au fost două răspunsuri separate, independență față de Regatul Unit și față de UE, sau independență, însă parte a UE. Ambele categorii sînt puse laolaltă aici; sprijinul pentru „autonomie” în Bretagne a fost de 12%, sprijinul în Țara Galilor pentru independență și față de UE – 6%, iar în cadrul UE – 7%.

În ce măsură oferă regionalizarea noi oportunități pentru mișcările regionaliste (sau pentru orice grup politic) de a mobiliza sprijinul sau de a urmări un proiect politic? Depinde de măsura în care apare o scenă politică regională separată. Potrivit lui Michael Keating (1997, p.390), „o regiune este un spațiu politic atunci cînd

asigură o arenă de dezbateri politică, un cadru pentru cîntărirea chestiunilor și propunerilor, și un spațiu recunoscut de actori ca nivelul la care deciziile pot fi luate în mod legitim”. Un indicator standard al importanței și legitimității alegerilor precum și al calității administrației îl reprezintă gradul de participare la alegeri. În toate cele trei regiuni participarea la alegerile regionale a fost mai scăzută decît la alegerile naționale, însă nu așa de scăzută ca la alegerile europene. Mai cu seamă în Țara Galilor rata de neparticipare la alegerile regionale este foarte ridicată.

Întrucît neparticiparea depinde și de o mulțime de alți factori, mult mai interesantă este concentrarea asupra campaniilor electorale regionale. În Țara Galilor și în Galicia alegerile regionale sînt în mare măsură ocazii de dezbateri a chestiunilor regionale iar considerațiile naționale ori locale sînt de mică importanță. În Bretagne, ca în alte regiuni franceze, alegerile regionale par a fi în primul rînd un eveniment național – un test la jumătatea mandatului pentru guvernul național – și în același timp o concentrare asupra reprezentării intereselor departamentelor în consiliul regional. Atenția este așadar împărțită între teritoriale trei nivele – național, regional și local (departamentele), în loc să fie îndreptată predominant asupra regiunii, lucru ce și-a pus amprenta și asupra regionalizării organizațiilor partidelor politice. După cum am menționat, toate partidele politice franceze (cu excepția ecologiștilor) au federații departamentale ca blocuri de construcție de bază în organizațiile lor. De la regionalizare încoace, odată cu nevoia de a elabora manifeste electorale regionale și de a veni cu strategii politice regionale, toate partidele politice din Bretagne au creat cîte o organizație regională, însă toate au rămas organe de coordonare *ad-hoc* și platforme de discuție între deținătorii de funcții executive de partid fără birouri permanente și legături oficializate cu partidul național sau membrii de partid. În Galicia și Țara Galilor, după regionalizare, filialele regionale ale partidelor cu acoperire națională au evoluat tot mai mult spre partide politice semi-independente, cu propriile organizații profesionale.

În vreme ce, într-un sondaj, oamenii pot spune da sau nu pentru o chestiune anume, precum autonomia regională, la alegeri votanții trebuie să își cîntărească preferințele pe care le au în mai multe chestiuni și să stabilească prioritățile. Cele trei regiuni din comparația noastră sînt caracterizate de mult timp prin dominația electorală a unui partid politic hegemonic: coaliția de centru-dreapta RPR-UDF în Bretagne, conservatorul Partido Popular (anterior Alianza Popular) în Galicia și Partidul Laburist în Țara Galilor. La momentul regionalizării, principalii rivali din cadrul regiunii, la alegerile naționale sau la primele alegeri regionale au fost partidele care erau, de asemenea, principalul lor oponent și pe scena politică națională: Parti Socialiste în Franța, PSOE în Spania și conservatorii în Regatul Unit. Principalele trei partide regionaliste, Union Démocratique Bretonne (UDB), Bloque Nacionalista Galego (BNG) și Plaid Cymru erau încă partide foarte mici înainte de regionalizare, obținînd 2%, 6% și, respectiv, 9% din voturile exprimate

la alegerile naționale. În Bretagne și în Galicia mai existau alte câteva partide regionale, toate marginale. În Galicia și în Țara Galilor, după introducerea alegerilor regionale partidele regionale au devenit mult mai importante. Atât BNG cât și Plaid Cymru au înregistrat o creștere obținând între 20 și 30% din voturile de la alegerile regionale, cu o creștere considerabilă a popularității și la alegerile naționale. Ambele partide au devenit al doilea mare partid din regiune după regionalizare. Dacă alegerile regionale au înlesnit maturizarea BNG și Plaid Cymru, acest lucru nu a avut însă loc în Bretagne. UDB a continuat să obțină același scor la alegerile regionale pe care îl obținuse anterior la cele legislative, între 2 și 3%. Concentrarea sa pe alegerile regionale a determinat o participare încă și mai puțin consistentă la alegerile naționale și cu rezultate variabile. Numai în 2004 UDB a cunoscut o îmbunătățire, semnificativă prin obținerea pentru prima dată de locuri în Conseil Régional. Totuși, nu știm dacă aceasta s-a întâmplat din cauză că au fost mai mulți votanți atrași de UDB sau din cauză că acesta a profitat de pe urma participării sale la coaliția electorală ca partener junior al Le Verts; verzii au obținut șapte locuri în urma acestei înțelegeri, UDB doar trei. Pe scurt, nici un partid breton nu a profitat de pe urma regionalizării ca Plaid Cymru sau BNG.

Autonomia regională, orice formă ar lua ea în revendicări, este unul din obiectivele centrale ale partidelor regionaliste. Regionalizarea înseamnă, de aceea, că principalul obiectiv al unui partid regionalist este cel puțin parțial atins. În Bretagne, Galicia și Țara Galilor nivelul de autonomie de după regionalizare nu a realizat obiectivele UDB, BNG și Plaid Cymru din acel moment. Nici unul dintre acestea nu era un partid clar separatist, care să își propună independența totală ca țel, deși BNG nu se situa departe de această poziție cerând autodeterminare (*autodeterminación*) națională și lăsând deschisă independența ca opțiune finală. UDB și Plaid Cymru au evitat termenul independență întrucât nu era foarte popular în rândul alegătorilor. Momentul regionalizării a fost unul de revizuire a obiectivelor partidelor, nu doar din pricină că parte a revendicărilor lor au fost îndeplinite și ideologia partidului a trebuit după aceasta „actualizată”, ci și din cauză că introducerea alegerilor regionale și a scenei politice regionale înseamnă o schimbare a infrastructurii politice și oportunități schimbate sau stimulente pentru mobilizarea sprijinului.

Aruncând o privire asupra programelor politice prezentate de BNG la alegerile generale și regionale care au avut loc din 1981 încoace, se constată o tendință clară de moderare a revendicărilor și propunerilor (Schrijver, în curs de apariție). Afirmația că Galicia este o națiune a rămas omniprezentă de-a lungul anilor, însă influența acestui fapt asupra proiectelor politice s-a schimbat. A dispărut accentul de pe autodeterminare și suveranitate națională, după cum a dispărut respingerea totală a statului spaniol, a Constituției și a Statutului de Autonomie. BNG țintește acum la construirea unui „stat plurinațional”. În același timp, BNG și-a moderat

dramatic poziția pe eșichierul stînga-dreapta. De la rădăcinile sale ca partid marxist-leninist în anii '60 și '70, BNG s-a retras treptat spre centrul politic în anii '80 și '90, iar acum poate fi socotit drept un partid umbrelă de centru-stînga. În opinia lui Barreiro Rivas (2003), această moderare ideologică este în mare parte rezultatul unor opțiuni strategice. Principalul context al acestor opțiuni l-a constituit schimbarea situației după introducerea unui nivel regional de guvernare și mai cu seamă a alegerilor la nivel regional. Cea mai dramatică schimbare de strategie a fost făcută la adunarea BNG din 1982 – la un an de la regionalizare – de a abandona complet ideea unui stat galician independent și de a forma în loc un instrument valid pentru a concura electoral și politic în Galicia autonomă.

În Țara Galilor, reacția Plaid Cymru la regionalizare a fost la început foarte asemănătoare. Cu oportunitatea de a obține locuri în întreaga Țara Galilor în sistemul de reprezentare proporțională, în locul a doar cîteva fotolii la Westminster reprezentînd circumscripțiile nord-vestice, Plaid Cymru avea oportunitatea de a cîștiga locuri în sud-estul mai „anglicizat”. Pentru a face aceasta, partidul a ales să se concentreze mai puțin asupra chestiunilor sale tradiționale, autonomia regională și limba galeză, și mai mult pe problemele cotidiene într-o încercare de a atrage mai mulți votanți. O exemplificare a acestei mișcări a reprezentat-o schimbarea numelui său oficial într-unul bilingv „Plaid Cymru – the Party of the Wales”, în locul variantei exclusiv galeze. Un motiv suplimentar pentru a lăsa deoparte deocamdată revendicările de extindere imediată a autonomiei era majoritatea fragilă cu care a fost aprobată prin referendum înființarea Adunării Galeze, 50,1%; s-a considerat că era mai bine „să se facă Adunarea să funcționeze” întîi, pentru a-și dovedi valoarea (McAllister, 2003). Totuși, aceasta nu a împiedicat dezbateri interne pe marginea unei adaptări de nivel mai profund a ideologiei și obiectivelor sale, iar în 2003, la patru ani după regionalizare, Plaid Cymru declara independența totală a Țării Galilor (cu adăugirea, în cadrul UE) ca obiectiv final. Acesta a fost un pas mare întrucît partidul evitase ceea ce devenise încetățenit în trecut drept „cuvîntul-care-începe-cu-i”. Principalul motiv pentru această mișcare a fost faptul că celelalte partide, cu acoperire britanică îmbrățișaseră și ele autonomia regională și chiar veniseră cu planuri pentru mai multă autonomie, criticile; au mai fost și întețite pe măsură ce partidul a devenit mai important și mai profesional în noua Adunare, la adresa a ceea ce era etichetat drept obiective „vagi”, și nemulțumirea membrilor de partid față de strategia partidului de a se concentra mai puțin asupra a ceea ce erau considerate chestiunile sale centrale, autonomia și limba.

UDB este cel mai mare partid politic breton și singurul partid regionalist din regiune care a participat constant la alegeri în ultimele decenii. Din anii '70 obiectivul constituțional al UDB nu s-a schimbat și același termen a fost folosit constant: *autonomie régionale*. Autonomia regională, cu o adunare bretonă aleasă direct, cu puteri legislative, era revendicarea din programul său politic elaborată

în 1977, și continuă să fie obiectivul UDB la mai bine de 25 de ani de atunci. În încercarea de a evita orice confuzie cu separatismul, UDB nu vorbește de o națiune bretonă, ci preferă termenul *peuple sau pays*, deoarece *nation* ar fi asociat în Franța cu statul și cu suveranitatea. Ceea ce s-a schimbat însă în anii '80, în momentul regionalizării, au fost contextul în care era prezentată autonomia regională și argumentele UDB pentru a o legitima. Aceasta a coincis cu o schimbare ideologică de la marxism la o poziție federalistă europeană și ecologistă. Principala cauză a acestei schimbări a fost faptul că argumentele și sloganurile din anii '70 („Bretagne = colonie”) își pierduseră atractivitatea, iar noile evoluții, precum integrarea europeană și politica ecologistă, au devenit mai populare în Bretagne, în Franța și în întreaga Europă (Monnier, 1998). Regionalizarea a avut un impact mult mai mic asupra obiectivelor și strategiilor UDB.

Regionalizarea nu înseamnă numai un nou context politic pentru partidele politice regionaliste, dar și pentru filialele regionale ale partidelor cu acoperire națională. Întrucât partidele regionaliste sînt, prin definiție, deja concentrate asupra regiunii, adaptarea partidelor franceze, spaniole și britanice se poate să fi fost o provocare încă și mai mare. În ce privește organizarea, regionalizarea a stimulat o serie de schimbări, după cum am arătat mai sus, antrenînd dezvoltarea unor organizații regionale cu o funcționare mai independentă (în Galicia și Țara Galilor) sau cu formarea de platforme regionale pentru dezbateri și coordonare (în Bretagne). Dar și încorporarea chestiunilor regionale în ideologia lor s-a schimbat după regionalizare. Deoarece alegerile regionale sînt evenimente în care interesele regionale sînt în joc, filialele regionale ale partidelor cu acoperire națională au trebuit să vină cu, sau să își extindă perspectiva asupra regiunii. Pentru toate partidele politice majore, adoptarea unei viziuni măcar simbolic pozitive asupra identității și culturii regionale a făcut parte din aceasta. Filialele regionale ale principalelor partide cu acoperire națională (RPR, UDF și Parti Socialiste; Partido Popular și PSOE; Laburiști, Conservatori și Liberali-Democrați) au început cu toatele să își garnisească manifestele cu simboluri regionale, precum drapelul sau sloganuri regionale în limba regională.

Însă cele mai multe au mers mult mai departe în adaptarea lor regională. Partido Popular de Galicia, cunoscut în Spania în ansamblu ca partid al centralizării, a adoptat un discurs clar regionalist în Galicia și a prezentat propuneri pentru mai multă autonomie regională, regionalizarea Senatului și influență directă a regiunilor spaniole „ la Bruxelles”. Dar și Partidul Laburist Galez a făcut un efort pentru a pune în lumină diferențele față de Partidul Laburist britanic ca întreg, respingînd deschis o serie de planuri ale guvernului laburist *de la* Westminster. Aceasta a inclus o schimbare a preferințelor pentru puterile pe care ar trebui să le dețină Țara Galilor; înainte de regionalizare laburiștii galezi erau în favoarea unei Adunări cu puteri limitate, pentru ca numai după patru ani guvernul laburist din Adunare să creeze o comisie care să

examineze posibilitățile pentru puteri legislative pentru Țara Galilor, așa cum avea Scoția. Unele partide sînt deja în favoarea regionalizării sau federalizării la nivel național (PSOE, Liberal-Democrații, Les Verts), însă în aceste cazuri secțiunile regionale ale acestor partide au adăugat existența unei identități, istorii și culturi regionale ca argumente pentru autonomia regională. Dezvoltarea unei versiuni „mai regionale” a partidelor, inclusiv adoptarea discursurilor regionaliste și opoziția deschisă față de propriul partid național, a avut loc în mai puțină măsură în Bretagne. Persistența departamentelor ca entități administrative și politice cu propriile interese, sistemul de cumul de mandate, în care consilierii regionali sînt în același timp primari, consilieri departamentali, parlamentari sau chiar miniștri în guvernul național, precum și absența puterilor legislative primare sau secundare pentru regiune dau o explicație pentru diferența evoluțiilor din Galicia și Țara Galilor. Însă în aceste două regiuni competiția electorală a partidelor regionaliste a jucat și ea un rol important, în vreme ce în Bretagne UDB nu a putut reprezenta o amenințare serioasă. Avansul înregistrat de Coalición Galega, moderat regionalistă, și de BNG a constituit o cauză importantă pentru Partido Popular și PSOE din Galicia să adopte un discurs mai regionalist. În ce privește Țara Galilor, creșterea înregistrată de Plaid Cymru după regionalizare a provocat panică și o schimbare de strategie pentru Partidul Laburist Galez.

Concluzii

Cu toate că Galicia, Țara Galilor și Bretagne sînt părți ale unor state cu tradiții de stat diferite și că guvernele lor regionale dețin puteri diferite în tipuri diferite de structuri administrative regionale, se pot distinge o serie de similarități în evoluția regionalismului de după regionalizare. Pentru majoritatea locuitorilor lor, o identificare regională nu exclude identificarea națională, iar acest lucru nu s-a schimbat după regionalizare. Aceasta nu înseamnă că nu există o concurență între cele două identități în anumite contexte. În toate cele trei regiuni există un sprijin majoritar pentru mai multă autonomie, respingîndu-se ideea că aranjamentele actuale de autonomie ar cauza o „satisfacție generală”. Însă previziunile potrivit cărora regionalizarea ar duce la un separatism crescut și la fărîmițarea statului național nu s-au materializat și nici nu există indicii ale unui sprijin popular puternic pentru independență. Să însemne aceasta, așadar, că regionalismul nu a înregistrat nici o schimbare semnificativă? Nu neapărat, însă există cîteva diferențe clar marcate în evoluțiile din cele trei regiuni.

Mai cu seamă diferențele dintre evoluția regionalismului după regionalizare în Galicia și Țara Galilor, pe de o parte, și Bretagne pe de altă parte, precum și consecințele pe care le-au atras după sine instituțiile și alegerile regionale sînt izbitoare. În vreme ce BNG și Plaid Cymru au devenit partide politice importante în regiunile în care activează, ceea ce nu era cazul înainte de regionalizare, UDB și oricare alt partid breton au rămas relativ marginale. S-ar putea susține că regionalismul galez s-a bucurat

întotdeauna de mai mult sprijin, însă în urmă cu trei decenii diferențele erau cu mult mai mici. Într-un chip asemănător, principalele partide cu acoperire națională din Bretagne, de dreapta și de stînga, nu au trădat nici o nevoie de a-și dezvolta filialele regionale în partide regionale de sine stătătoare cu o puternică concentrare asupra regiunii lor, inclusiv adoptarea unor puncte de vedere regionaliste, așa cum au făcut partidele cu acoperire națională din Țara Galilor și Galicia de la regionalizare încoace. În vreme ce politicienii din Țara Galilor și Galicia respectivelor partide subliniază felurile în care ei diferă de omologii lor din restul statului, nimeni nu se laudă în general cu asemenea diferențe în Bretagne. Desigur acest fapt este legat de amenințarea electorală mai redusă a UDB, însă este direct legat și de structura regionalizării, ca și de contextul în care ea a fost implementată.

Structura administrativă franceză, cu un mare număr de nivele de administrare, în care nici un nivel subnațional nu are prioritate în fața celorlalte, a jucat un rol important. Departamentele și-au păstrat importanța alături de regiuni, formînd astfel un obstacol în calea structurării unui sistem regionalizat de partide, a unei politici lingvistice bretone unitare în întreaga regiune și a concentrării asupra intereselor regiunii, în conflict cu cele ale statului în ansamblu, pe o arenă politică regională. De asemeni, structura regională asimetrică din Spania și Marea Britanie a oferit o oportunitate regionaliştilor galezi și galicieni de a mobiliza un sprijin care nu exista pentru cei din Bretagne. Faptul că Țara Galilor merita să se bucure de același tratament ca Scoția fusese un argument puternic pentru a convinge votanții și politicienii din celelalte partide. În Galicia exemplul Cataloniei este folosit în același fel. Ambele (Scoția și Catalonia) sînt exemple de regiuni relativ înfloritoare cu mai multă autonomie, cu partide regionaliste de succes și absență a violenței. În Franța numai Corsica a obținut un aranjament separat, însă acesta a fost prezentat ca un caz deviant din cauză că e vorba de o insulă, în vreme ce starea conflictuală și imaginea săracă a Corsicii nu face din ea un exemplu foarte util pentru regionaliştilor bretoni. Ei tind să recurgă mai cu seamă la exemple din străinătate (Țara Galilor, Scoția, Catalonia, Slovenia, statele baltice), însă ele sînt un argument cu mult mai puțină forță decît un exemplu din cadrul aceluiași stat. În fine, aderența la unitatea republicii și interpretarea conceptului de egalitate în tradiția de stat franceză au constituit o restricție asupra autorităților regionale bretone de a urma o strategie politică de construcție regională, în cazul în care ar fi dorit să o facă. În Spania și în Marea Britanie o toleranță mai mare față de, și o apreciere generală a pluralismului cultural lasă loc autorităților regionale de a promova activ o limbă regională, bunăoară.

Poate nu surprinzător, perioada care a urmat regionalizării a reprezentat un răstimp în care partidele regionaliste și-au reformulat obiectivele și strategiile, mai ales în Țara Galilor și Galicia. Regionalizarea a oferit o oportunitate partidelor regionaliste să obțină mai mult sprijin prin alegerile regionale și afit BNG cît și

Plaid Cymru s-au adaptat cu succes noii situații și au devenit considerabil mai influente. ⁴ Mai cu seamă cu o concurență crescută venită din partea partidelor regionaliste, filialele regionale ale partidelor cu acoperire națională tind să le adopte discursul, încorporând chestiunile regionaliste care sînt populare în rîndul votanților. Aceasta include pretenția de a apăra „interesul regiunii”, chiar și atunci cînd aceasta este în conflict cu interesele restului statului.

Așadar, în două din cele trei regiuni regionalismul a devenit mai puternic, iar revendicările politice care constituiesc înaintea domeniul mișcărilor regionaliste au devenit mai general acceptate. Aceasta nu a dus respectivele regiuni cu nimic mai aproape de situația în care secesiunea să se afle pe agenda politică, însă rolul important al altor regiuni ca exemplu sugerează că separatismul din alt stat ar putea muta din nou dezbaterile despre autonomia regională, desigur dacă o altă regiune din același stat ar face acest pas. În Marea Britanie regionalizarea pare să fi scos independența de pe agenda politică pe termen scurt, însă evoluțiile din Țara Bascilor⁵ demonstrează că nu e neapărat necesar să se îndeplinească așa pe termen lung. Acesta ar fi totuși începutul unui alt episod în politica regionalistă, care se află în afara obiectivului studiului de față.

Note:

1. Recunosc că termenii „regiune” și „națiune” au sensuri diferite în contexte diferite, însă în studiul de față „națiunea” se va referi la nivelul statului, iar „regiunea” sau „regionalismul” la nivelul substatului. Unele dintre mișcările pentru care se folosește aici termenul „regionalist” se autoetichetează drept „naționaliste”, iar termenul „națiune” este folosit în registrul colocvial pentru regiunile pe care le descriu eu aici, deși nu în aceeași măsură: în Țara Galilor el se folosește generalizat, în Galicia el este contestat, iar în Bretagne este folosit doar de cei ce sînt în favoarea independenței bretone. Aceasta reflectă diferențele în definierea conceptului de națiune în uzul colocvial și parțial în cel academic în Marea Britanie, Spania și Franța, precum și diferențele dintre revendicările pentru o statalitate independentă în regiunile respective.

2. Studiul de față se întemeiază din punct de vedere empiric pe datele sondajelor din Galicia, Bretagne și Țara Galilor și pe muncă de teren în cele trei regiuni. Au fost organizate sondaje relevante de la regionalizare încoace în acele regiuni de către Centro de Investigaciones Sociológicas, Observatoire Interrégional du Politique și, respectiv, National Centre for Social Research. Munca de teren a inclus interviuri cu reprezentanți ai partidelor politice, ai administrației regionale și ai mișcărilor regionaliste, precum și analiza ziarelor regionale și naționale și a programelor partidelor politice.

3. Bunăoară, potrivit unui sondaj efectuat de CSA în 2000, 71% din locuitorii din Loire-Atlantique și 65% din cei ce locuiesc în regiunea administrativă Bretagne au fost în favoarea „reunificării”.

4. Acest lucru este valabil încă în și mai mare măsură pentru viziunea Consiliului Regional Breton asupra celeilalte limbi regionale din Bretagne, gallo. În vreme ce bretona face parte din grupul limbilor celtice și este evident foarte diferită de franceză, gallo este foarte apropiată de franceza standard și este socotită cel mai adesea un dialect – „patois” (Le Coadic, 1998). Există într-adevăr mișcări pentru apărarea gallo ca limbă regională, însă la o scară mică. Ambele limbi regionale, bretona și gallo, au funcții simbolice diferite, atașate de teritorii diferite; din punct de vedere istoric, gallo este vorbită doar în estul Bretagne-iei, iar bretona în partea de vest a regiunii,

însă bretona este recunoscută ca simbol regional pentru întreaga regiune de către majoritatea locuitorilor săi, în vreme ce gallo nu.

5. După introducerea autonomiei regionale în Țara Bascilor în 1979 nu s-a încheiat conflictul violent, iar independența nu a dispărut de pe agenda politică. De curînd, președintele guvernului regional basc, din partea partidului naționalist moderat PNV, a prezentat un plan pentru semi-independență construit în jurul conceptului de „asociere liberă” a Țării Bascilor cu Spania. Acest „plan Ibarretxe” va fi o chestiune majoră în alegerile regionale din acest an și este probabil să se organizeze un referendum cu privire la această propunere.

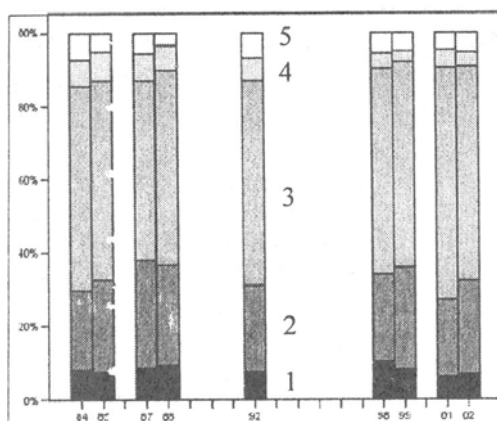
Bibliografie:

- Barreiro Rivas, X. L. (2003), Da UPG ao BNG: o proceso organizativo d nacionalismo galego, în X.M. Rivera Otero, ed. *Os partidos políticos en Galicia*, pp.99-262. Vigo: Xerais de Galicia.
- Bennett, R. (1989). Stimuli to administrative reform, în: R. Bennett, ed. *Territory and Administration in Europe*, pp.33-53. London: Pinter.
- Bogdanor, V. (1999), Devolution: Decentralisation or Disintegration? *The Political Quarterly*, 70 (2), pp.185-194.
- Bullmann, U. (1997). The Politics of the Third Level, în: C. Jeffery, ed. *The Regional Dimension of the European Union. Towards a Third Level in Europe?* pp.3-19. London: Frank Cass.
- Cole, A. (2004), *Devolution and Decentralisation in Wales and Brittany, 2001-2002*. [document electronic]. Colchester: UK Data Archive.
- Cole, A. & C. Williams (2004) Institutions, Identities and Lesser-used Languages in *Wales and Brittany. Regional and Federal Studies*, Vol. 14, no. 4, pp.554-579.
- De Winter, L. (1998), Conclusion: a comparative analysis of the electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties. În: L. De Winter & H. Türsan, (eds.), *Regionalist parties in Western Europe*, pp.204-247. London: Routledge.
- Giordano, B. (2000), Italian regionalism or „Padanian” nationalism – the political project of the Lega Nord in Italian politics. *Political Geography*. Vol.19, Issue 4. pp.445-471.
- Gurr, T.D. (1994), Peoples Against States. *International Studies Quarterly*, Vol. 38, no. 3, pp.347-377.
- Jones, R. Wyn, Heath, A. & National Centre For Social Research (2004) *Wales Life and Times Study* (Welsh Assembly Election Study), 2003 [document electronic]. Colchester: UK Data Archive.
- Kaplan, D.H. (1999) Territorial Identities and Geographic Scale, în: GH. Herb & D.H. Kaplan, eds. *Nested identities. Nationalism, Territory and Scale*, pp.31-49. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Keating, M. (1997), The invention of regions: political restructuring and territorial government in Western Europe. *Environment and Planning C: Government and Policy*, Vol. 15, pp.383-398.
- Keating, M. (1998), *The New Regionalism in Western Europe*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Lapidoth, R. (1997), *Autonomy Flexible solutions to ethnic conflicts*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Le Coadic, R. (1998), *L'identité bretonne*. Rennes: Terre de Brume.
- Loughlin, J. & B. G Peters (1997), State Traditions, Administrative Reform and Regionalization, în: M. Keating & J. Loughlin, eds. *The Political Economy of Regionalism*, pp.41-62. London: Frank Cass.

- Máiz, R. (2003), Politics and the nation: nationalist mobilisation and ethnic differences. *Nations and Nationalism*, Vol. 9, nr. 2, pp.195-212.
- McAllister, L. (2001), *Plaid Cymru. The Emergence of a Political Party*. Bridgend: Poetry Wales Press.
- McGarry, J. & B. O.Leary (1993), Introduction: the macro-political regulation of ethnic conflict, în: J. McGarry & B. O.Leary, eds. *The politics of ethnic conflict regulation*, pp. 1-40. London: Routledge.
- Monnier, J-J. (1998) Histoire de l'Union démocratique bretonne. [supplement] *Le Peuple Breton*.
- Ohmae, K. (1996), *End of the Nation State. The Rise of regional Economies*. London: HarperCollins.
- Paasi, A. (1986), The institutionalisation of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia* Vol.164: 1. pp.105-146.
- Paasi, A. (1996), *Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Paasi, A. (2002), Bounded spaces in the mobile world: deconstructing „regional identity”. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 93, no.2, pp.137-148.
- Roessingh, M.A. (1996), *A state of tension. Ethnonationalism and political systems in Europe*. (Ph.D. Thesis). Universiteit van Amsterdam.
- Schrijver, F. (2004), Electoral performance of Regionalist Parties and Perspectives on Regional Identity in France. *Regional and Federal Studies*, Vol.14, nr.2, p.187-210.
- Schrijver, F. (în curs de apariție) Regionalism after Regionalisation in Galicia. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*.
- Van Der Wusten, H. & Knippenberg, H. (2001), The ethnic dimension in twentieth century European politics: a recursive model, în: G. Dijkink & H. Knippenberg, eds. *The Territorial Factor. Political Geography in a Globalising World*, pp.273-291. Amsterdam: Vossiuspers.

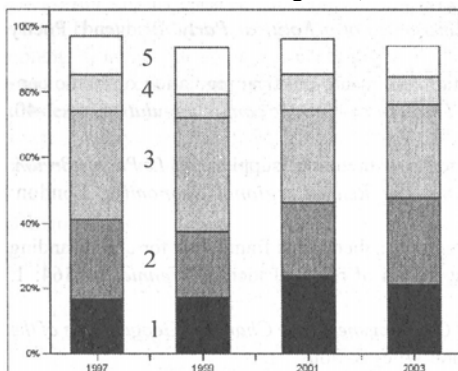
Anexe

- A. Identificarea cu regiunea și statul de la regionalizare (1981), Galicia
 B. Identificarea cu regiunea și statul (1999), Țara Galilor

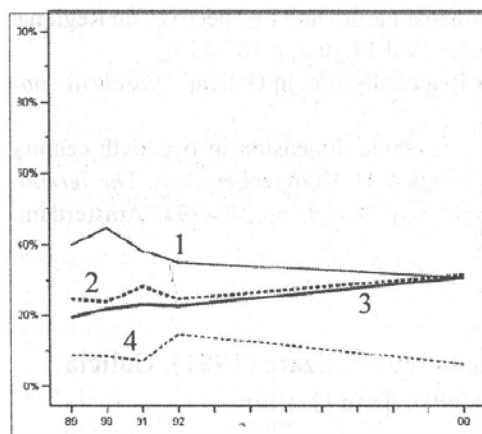
1. Galiciană, nu spaniolă
2. Mai mult galiciană decât spaniolă
3. În aceeași măsură galiciană și spaniolă
4. Mai mult spaniolă decât galiciană
5. Spaniolă, nu galiciană

C. Identificarea cu regiunea, comunitatea (locală), departamentul și statul de

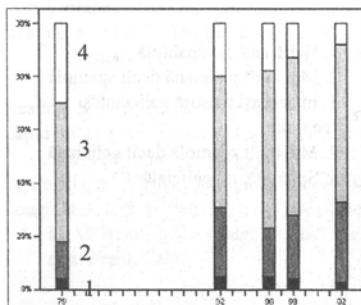
1. Galeză, nu britanică
2. Mai mult galeză decât britanică
3. În aceeași măsură galeză și britanică
4. Mai mult britanică decât galeză
5. Britanică, nu galeză

la regionalizare (1986) încoace, Bretagne

1. Comună
2. Departament
3. Regiune
4. Franța

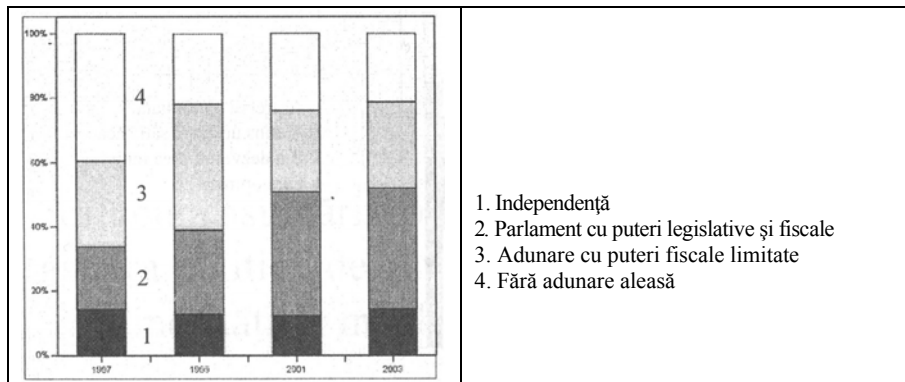
D. Preferințele în ce privește organizarea statului de la regionalizare (1981) încoace, Galicia

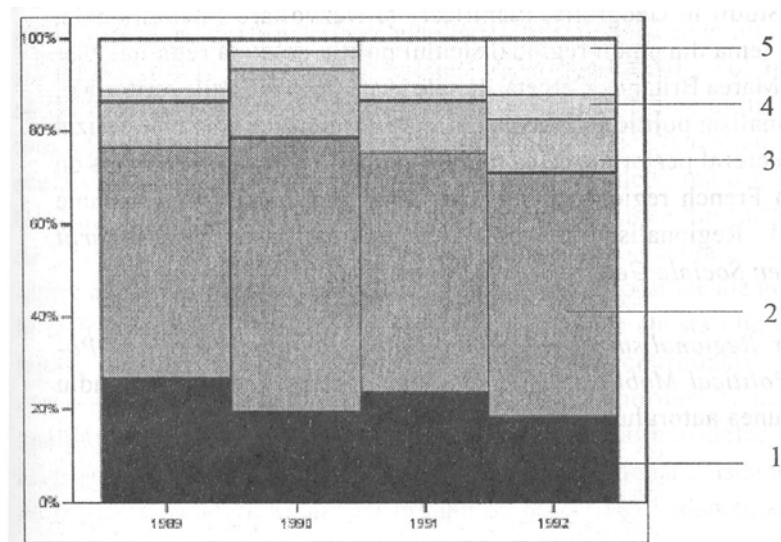
1. Independență
2. Federalizare cu autonomie sporită
3. Autonomie (nivelul actual)
4. Stat centralizat

REGIONALISMUL DUPĂ REGIONALIZARE

D. Preferințele în ce privește organizarea statului de la regionalizare (1999) încoace, Țara Galilor

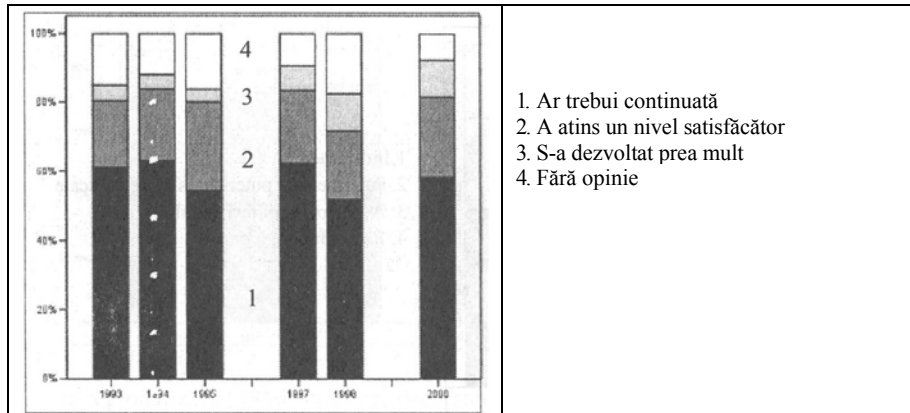

E. Sprijinul pentru regionalizare (în continuare) de la regionalizare (1986) încoace, Bretagne
Opinia cu privire la regionalizare

1. Foarte favorabilă
2. Destul de favorabilă
3. Destul de nefavorabilă
4. Foarte nefavorabilă
5. Fără opinie

Opinia cu privire la descentralizare și regionalizare

Traducere de Doina Baci

*

Frans SCHRIJVER este doctorand al Universității din Amsterdam, Departamentul de Studii în Geografie, Planificare și Dezvoltare Internațională, pregătind o teză pe tema dinamicii regionalismului politic de după regionalizare în Spania, Franța și Marea Britanie. Cercetările sale axate pe identitățile teritoriale, regionalizare, regionalism politic și dezvoltarea spațiilor politice s-au concretizat în studii precum *Electoral performance of regionalist parties and perspectives on regional identity in French regions*, în *Regional and Federal Studies*, Volume 14, Number 2, 2004, *Regionalism in Galicia after regionalisation*, în *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol.96, no.3., 2005.

Frans Schrijver, *Regionalism after Regionalisation: Regional Identities, Political Space and Political Mobilisation in Galicia, Brittany and Wales*, studiu publicat cu permisiunea autorului.